

PRESIDENT van de REPUBLIEK SURINAME

Telefoon: 420102

**Aan: De Voorzitter van De Nationale
Assemblee,
Dhr. M. Bee Msc, LLB
Onafhankelijkheidsplein no. 10**

Kenmerk: secpres/4542/24
Paramaribo, 30-09-2024

Betreft: Inhoud Koffer

Geachte Voorzitter,

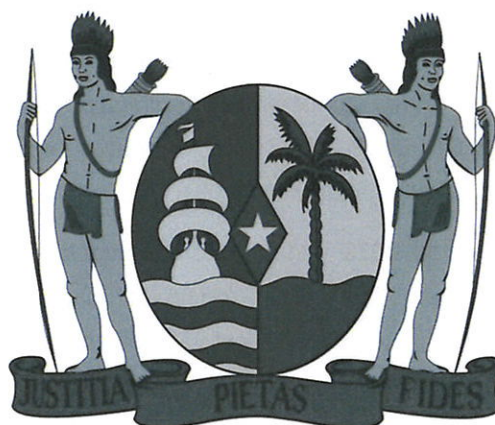
Tijdens de Jaarrede zoals heden door mij uitgesproken worden in de aangeboden Koffer de volgende 4 (vier) documenten overhandigd:

- o Ontwerp Staatsbegroting 2025
- o Financieel Jaarplan 2025
- o Staatsschuldenplan 2025
- o Begrotingsstrategie 2025

De President van de Republiek Suriname, *A*

DE NATIONALE ASSEMBLEE	
Ingek. 14 oktober	2024
Agenda no. 1689/24	
Verwezen	
Naar	

Republiek Suriname

Financieel Jaarplan 2025

1 oktober 2024

Eenheid
Samen sterk voor Suriname

Voorwoord

Met genoegen biedt het Ministerie van Financiën en Planning u dit Financieel Jaarplan 2025 aan, de vierde iteratie van de samensmelting van de oude Financiële Nota en het Jaarplan. Aan de ene kant geeft het Financieel Jaarplan een *reflectie* op de afgelopen periode van het MOP 2022-2026, terwijl het aan de andere kant een *projectie* geeft voor het komend jaar zoals gepland in het MOP 2022-2026. Ook de macro- economische ontwikkelingen en de Ontwerpbegroting worden nader toegelicht.

Terwijl we de reis van 2025 beginnen, staat Suriname op een cruciaal moment in haar geschiedenis. Het jaar 2024 werd gekenmerkt door belangrijke stappen, uitdagingen en geleerde lessen. We zijn getuige geweest van de veerkracht van ons volk, de kracht van onze instellingen en de blijvende geest van onze natie.

Ondanks de wereldwijde economische onzekerheden en de aanhoudende effecten van de pandemie, heeft Suriname opmerkelijke vooruitgang geboekt in verschillende sectoren en komen we samen uit een diep dal. De overheid heeft prioriteit gegeven aan duurzame ontwikkeling, economische diversificatie en sociaal welzijn. Onze inspanningen om hervormingen door te voeren hebben tastbare resultaten opgeleverd.

Met de ontwikkelingen voor West-Suriname bauxiet, de op handen zijnde Final Investment Decision (FID) van Total Energies, en mogelijke gasontwikkeling door Petronas, kan Suriname naar ongekende hoogten getild worden mits er goed bestuur aanwezig is. De eerste bouwstenen hiertoe zijn ontwikkeld en reeds verstuurd naar De Nationale Assemblée ter behandeling. Het betreft de wetten op het Co- investeringsfonds, Verrekenprijzen en Speciale Economische Zones

Vooruitkijkend naar het dienstjaar 2025, zijn we vastbesloten om voort te bouwen op deze prestaties en de uitdagingen die voor ons liggen, aan te pakken. Het Financieel Jaarplan 2025 schetst onze strategische visie en prioriteiten voor het komende jaar. Het is een routekaart die onze natie zal leiden naar een welvarendere, eerlijkere en duurzamere toekomst.

We erkennen het belang van samenwerking en partnerschap bij het bereiken van onze doelen. We zullen onze relaties met internationale organisaties, buurlanden en de particuliere sector blijven versterken. Door samen te werken kunnen we het volledige potentieel van Suriname benutten en een betere toekomst creëren voor al onze burgers.

Het Financieel Jaarplan 2025 is een bewijs van ons onwrikbare geloof in de belofte van Suriname. Het is een weerspiegeling van onze gedeelde aspiraties en een toewijding om een natie te bouwen waar elk individu kan floreren. Laten we deze kans omarmen om een betere toekomst te creëren voor onszelf en de generaties die komen.

Tot slot willen wij een ieder bedanken die heeft bijgedragen aan de totstandkoming van het Financieel Jaarplan 2025, in het bijzonder het personeel van diverse ministeries en hun respectieve plan units, het Kabinet van de President, het Ministerie van Financiën en Planning, de Centrale Bank van Suriname, het Algemeen Bureau voor de Statistiek, het Bureau voor de Staatsschuld en de Stichting Planbureau Suriname.

God zij met Suriname!

De minister van Financiën en Planning,

Drs. Kermechend Raghoebarsing

Paramaribo, 1 oktober 2024

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Inhoudsopgave	4
Lijst van Afkortingen.....	8
Lijst van Tabellen.....	14
Lijst van Figuren.....	17
Deel A: Macro- en Sociaaleconomische beschouwingen.....	21
1. Inleiding.....	22
2. Beleidskader	24
2.1. Wereldeconomie: Groei 2022-2025.....	24
2.2. Groei van de Internationale handel 2019 - 2025.....	25
2.3. Ontwikkelingen op de Internationale Oliemarkten.....	0
2.4 Ontwikkelingen op de Internationale Goudmarkten	2
2.5. Latijns-Amerika en het Caribisch gebied	5
3. Ontwerpbegroting 2025.....	7
3.1 Algemeen	7
3.2 Opzet van de Ontwerpbegroting 2025.....	8
3.3 Geraamde overheidsuitgaven.....	10
3.4 Geraamde overheidsontvangsten	13
4. Macro-economische ontwikkelingen.....	15
4.1. Ontwikkelingen in de Reële Sector	15
4.2. Investerings.....	19
4.3 Inflatie, Lonen en Koopkracht.....	20
4.4 Overheidsfinanciën 2023 – juni 2024	24
4.5 Overheidsontvangsten	27
4.6 Overheidsuitgaven	33
4.7 Financiering.....	39
4.8 Ontwikkeling van de Staatsschuld over de periode 2020 – juni 2024.....	39
4.9 Binnenlandse schuld	40

4.10 Buitenlandse schuld	45
4.11 Totale Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld en schuld ratio's.....	48
4.12 Aflossingen en interestbetalingen op de Staatssch	50
4.13 Herstructureringsproces	51
4.14 Lange termijn Schulden van Staatsbedrijven	53
4.15. De monetaire ontwikkelingen in 2023 - juni 2024	54
4.15.1 Algemeen	54
4.15.2 Operationeel monetair beleid	55
4.15.3 Ontwikkeling van de geldaggregaten.....	56
4.15.4 Kredietverlening en toevertrouwde middelen.....	57
4.15.5. Interesttarieven	60
4.16 De betalingsbalans in 2023 - juni 2024.....	61
5. Sectorale Ontwikkeling.....	68
5.1 Demografische trends.....	68
5.2 Geografische spreiding van de Bevolking	72
5.3 Sociaal beschermingssysteem en de behoefte aan hervorming	74
5.4 Gezondheidszorg	82
5.4.1. Hulpmiddelen Gezondheidszorg	82
5.4.2. Kader Gezondheidszorg	87
5.4.3 Gezondheidsstatus Bevolking	91
5.5 Huisvesting	96
5.6 Onderwijs	100
5.8. Milieuontwikkelingen	110
5.8.1 Klimaatverandering	110
5.8.2 Door Mens of Natuur veroorzaakte Rampen	112
6. Ontwikkelingen in de Productiesector	120
6.1 Agrarische sector	120
6.2 Ontwikkelingen in de Veeteeltsector	125

6.4 Ontwikkelingen in de Houtsector.....	132
6.5 Ontwikkelingen van de Mineralensector	136
6.6 Ontwikkelingen in de Oliesector	139
6.7 Ontwikkelingen in de Toerisme Sector.....	142
6.8 Ontwikkelingen in de ICT sector	148
7. Financiële sector	154
7.1 Ontwikkeling van het Verzekeringswezen.....	154
Deel C: Strategische actiepunten	161
8. Vergelijking van de geboekte progressie in de uitvoering van de geplande projecten per november 2023 en mei 2024.....	162
8.1. Algemeen.....	162
8.1.2 Focus van het beleid	163
8.1.3. Stand van zaken per mei 2024.....	169
8.1.4 Percentage afgerond per mei 2024.....	172
8.1.5 Financiële realisaties per mei 2024	173
8.1.6 Beschouwing van de MOP strategische actiepunten in de NDOP	174
8.2 Actiepunten uit het OP 2022-2026 voor het jaar 2025	177
8.2.1 Ministerie van Financiën en Planning	177
8.2.2 Buitenlandse zaken, International Business en Internationale Samenwerking	179
8.2.3 Ministerie van Binnenlandse Zaken.....	179
8.2.4 Ministerie van Justitie en Politie	181
8.2.5 Ministerie van Defensie.....	181
8.2.6 Ministerie van Economische Zaken.....	182
8.2.7 Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen.....	183
8.2.8 Ministerie van Landbouw Veeteelt en Visserij	184
8.2.9 Ministerie van Grond Beleid en Bos Beheer	186
8.2.10 Ministerie van Regionale Ontwikkeling en Sport.....	187
8.2.11 Ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu	188
8.2.12 Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting	189

8.2.13 Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur	190
8.2.14 Ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken	191
8.2.15 Ministerie van Volksgezondheid.....	192
8.2.16 Ministerie van Openbare Werken	193
8.2.17 Ministerie van Transport Communicatie en Toerisme	194
Bijlage A: Overzicht strategische actiepunten van de zeventien ministeries.....	197
Bijlage B: De ontwikkeling van productie, inkomen, prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid.....	208
Bijlage C: Tabellen Overheidsfinanciën	224

Lijst van Afkortingen

ABS	Algemeen Bureau voor Statistiek
ACS	Acuut Coronair Syndroom
ACTO	Amazon Treaty Cooperation
ADEK	Anton de Kom Universiteit Suriname
ADRON	Het Anne van Dijk Rijst Onderzoekscentrum Nickerie
AIP	Agrarisch Industrie Park
AKB	Algemeen Krediet Bewaking
AOV	Algemene Oudedagsvoorziening
APF	Algemeen Pensioenfonds
AWJ	Ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken
AZP	Academisch Ziekenhuis Paramaribo
BAZO	Nationale Basiszorgverzekering
BBP	Bruto Binnenlandsproduct
BBS	Beveiligings- en Bijstandsdienst Suriname
BEIP	Sectorplan Onderwijs en het Basic Education Improvement Program
BIBIS	Ministerie van Buitenlandse Zaken, International Business en Samenwerking
BiZa	Ministerie van Binnenlandse Zaken
BOG	Bureau Openbare Gezondheidszorg
BOSNAS	Bos- en natuurbeheer autoriteit
BZV	Basiszorg Verzekering
CIRCARICOM	Caricom Single Market
CIRCARIFOR	Caribbean Forum
UM	
CBET	Competence Based Education and Training
CCT	Conditional Cash Transfer
CD	Communicable Diseases
CDB	Caribbean Development
CELAC	Gemeenschap van Latijns-Amerikaanse en Caraïbische Staten en Caribbean Development Bank
CIP	Country Implementation Plan
CIS	Conservation International Suriname
COMCEC	Permanent Comité voor Economische en Commerciële Samenwerking van de Organisatie voor Islamitische Samenwerking

COVAB	Centrale Opleiding voor Verpleegkundige en Aanverwante Beroepen
CPI	Christelijk Pedagogische Instituut
CSME	CIRCARICOM Single Market and Economy
CTW	Directoraat Civieltechnische Werken
CVO	Capaciteitsversterking van Chief Veterinary Officers
DAOB	Directoraat Agrarische Ontwikkeling Binnenland
DC	Districtscommissaris
DCIV	Dienst Informatie Criminele Verzorging
DDOASB	Directoraat Duurzame Ontwikkeling Afro –Surinamers Binnenland
DDOI	Directoraat Duurzame Ontwikkeling Inheemsen
DEF	Ministerie van Defensie
DIS	Delfstoffen Instituut Suriname
DRO	Directoraat Regionale Ontwikkeling
DSZ	Directoraat Sportzaken
DWCP	Decent Work Country Programma
DWV	Dienst Watervoorziening
EBS	NV. Energy Bedrijven Suriname
ECD	Early Childhood Development
EDF	Électricité de France.
EE	Energy efficiency
EFF	Extended Fund Facility
EMSAGS	Improving Environmental Management in the Mining Sector of Suriname
EPA	Economic Partnership Agreement
EPA	Economic Partnership Agreement
ESIA	Environmental and Social Impact Assessment
EU	Europese Unie
EZOTI	Ministerie van Economische zaken, Ondernemerschap en Technologische innovatie
EZOTI	Ministerie van Economische zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie
FCH	Family and Community Health
FCMU	Forest Cover Monitoring Unit
FDI	Foreign Direct Investment
FID	Fund for Innovation in Development
FinPlan	Ministerie van Financiën en Planning
FIOD	Financieel Inlichtingen en Opsporingsdienst
FPIC	Free Prior and Informed Consent
FREL	Forest Reference Emission Level

FRL	Forest Reference Level
FTTH	Fibre To Home
FISREG	Fiscal Support Program to Regain Growth (FISREG)
GBB	Ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer
GCCIRCA	Suriname Global Climate Change Alliance
GEF	Global Environment Facility project
GOB	Surinaamse Grondontwikkelingsbedrijf
GSHS	Global School Health Survey
GYTS	Global Youth Tobacco Survey
HFC	Hydrofluorocarbons
HFLD	High Forest Cover Low Deforestation
HI&T	Ministerie van Handel, Industrie en Toerisme
HP	Herstelplan 2020-2022
HRHP	Human Resources in Health Planning
IDB	International Development Bank
IKBEN	Technische Commissie Integraal Kinderbeschermingsnetwerk
ILO	International Labor Organization
IMCI	International Marine Certification Institute
IMF	Internationale Monetaire Fonds
IMO	Internationale Maritieme Organisatie
IMPAC	IMPAC en IMCI-protocollen
IOO	Illegale, Ongemelde en Ongereguleerde
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IsDB	Islamic Development Bank
ISH4	Gezondheidsinformatiesysteem
ITTO	International Tropical Timber Organization
JTV	St. Jeugd tandverzorging
JUSPOL	Ministerie van Justitie en Politie
KBS	Korps Brandweer Suriname
KKV	Koopkrachtversterking
KMO	Kleine en middelgrote ondernemingen
KPA	Korps Penitentiare Ambtenaren
KPI	Key Performance Indicators
KPS	Korps Politie Suriname
KVS	Kindvriendelijke Scholen
LAC	Latijns-Amerika en het Caraïbisch gebied

LBB	Dienst 's Lands Bosbeheer
LVV	Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij
MAS	Maritieme Autoriteit Suriname
MEA	MEA-plichtige activiteiten conform de Raamwet Milieu
MH	Mental Health
Min. F&P	Ministerie van Financiën en Planning
MINOWC	Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
MINOWC	Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
MKMO	Micro, Kleine en Middelgrote Ondernemingen
MMEB	Mensen met een Beperking
MOP	Meerjaren OntwikkelingsPlan
MoU	Memorandum of Understanding
MPU's	Ministeriële Planunits
NAS	Nationaal Archief Suriname
NATIN	Natuur technisch Instituut
NCCR	Nationaal Coördinatie Centrum voor Rampenbeheersing
NCD	Non- Communicable Diseases
NCVA	Nationale Commissie ter voorbereiding van de vaststelling van de Armoedegrens in Suriname
NDOP	Nationale Database Ontwikkelingsprojecten
NGO's	Niet Gouvernementeale Organisaties
NH	Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen
NH	Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen
NHA	National Health Accountant system
NIMOS	Nationaal Instituut voor Milieu en Ontwikkeling in Suriname
NIP	Suriname Nationaal Infrastructuur Projecten
NLR	Nationale Loonraad
NRA	De National Risk Assessment
NRHG	Nationale Raad Huiselijk Geweld
NRTM	Near Real Time Monitoring Systeem
NSPG	Nationaal Strategisch Plan voor Gezondheid en Welzijn in Suriname
OAS	Organisatie Amerikaanse Staten
OD M&E	Onderdirectoraat Monitoring en Evaluatie
ODDZ	Onder directoraat Delinquentenzorg
ODEZ	Onder directoraat Forensische Zorg
OG	Directoraat Openbaar Groen

OIC	Organisatie voor Islamitische Samenwerking
OIE	Wereldorganisatie voor diergezondheid
OM	Openbaar Ministerie
OP	Planmatrix
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
OTT	Over The Top
OW	Ministerie van Openbare Werken
PFS	Pensionfonds Suriname
PIS	Perinatale Informatie Systeem
PPP	Public Private Partnership
PROSUR	Forum for the Progress and Development of South America
PSC	Production Sharing Contract
PURP	Paramaribo Urban Rehabilitation Program
RBM	Results - Based Management
RE	Development of renewable energy
RGM	Rosebel Gold Mines
ROM	Ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu
ROM	Ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu
RTVET	Reforming the Technical and Vocational Education and Training
SAO	Ministerie Stichting Arbeidsmobilisatie en ontwikkeling
SBB	Stichting voor Bosbeheer en Bostoezicht
SDG	Sustainable Development Goals
SDI	Spatial Data infrastructure
SER	Sociaal Economisch Raad
SFISS	Forestry Information Systeem
SHTTC	Stichting Suriname Hospitality and Tourism Training Center
SIS	Safeguard Information System
SLM	Surinaamse Luchtvaart Maatschappij
SLMS	Satellite Land Monitoring Systeem
SNMA	Suriname Nationale Maritieme Associatie
SNMBS	Surinaams Nationaal Maritiem Beleid en Strategie
SNRI	Rijstonderzoeksinstituten
SNTA	Suriname National Training Authority
SOI	Standaard Onderwijsindeling
SoZaVo	Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting
SPASU	Spatial Planners Associatie Suriname

SPS	Stichting Planbureau Suriname
SPWE	Stichting Productieve Werkeenheden
SSB	Surinaams Standaarden Bureau
STEO	Short Term Energy Outlook
STES	Secondary and Technical Education Support
SWM	Surinaamse Waterleiding Maatschappij
SZF	St. Staatsziekenfonds
TCT	Ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme
TNC	The Nature Conservancy
TSA	Treasury Single Account
TVET	Enhancement of the Technical and Vocational Education and Training
UNDP	United Nations Development Program
UN-ECLAC	United Nations Economic Commission for Latin America and the Caribbean
UNFF	United Nations Forum on Forests
VG	Ministerie van Volksgezondheid
VMS	Vessel Monitoring System
VN	Verenigde Naties
VOJ	Voortgezet onderwijs op juniorenniveau
VOS	Voortgezet onderwijs op seniorenniveau
VS	Veterinary Services
VVOS	Verkeer Voorlichting Onderwijs en Statistieken
WAP	Wet Algemeen Pensioenfonds
WB	Wereld Bank
WCRD	Wereld Consumenten Rechten Dag
WD	Directoraat Bouwkundige Werken en Dienstverlening
WEO	World Economic Outlook
WHO	World Health Organization

Lijst van Tabellen

Tabel 2.2.1: Mondiale output- en handelsvolumegroei.....	24
Tabel 2.2.2: Indicatoren van de sectorhandel (waarden in USD mln. indien niet anders vermeld).....	30
Tabel 2.5.1: Reële BBP groei	38
Tabel 3.1.1: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk* (MTFF) 2023-2027 (SRD mln.).....	37
Tabel 3.1.2: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk* (MTFF) 2023-2027 (SRD mln.).....	38
Tabel 3.2.1: Ontwerpbegroting 2025 en Nota van Wijziging 2024 (SRD mln)	39
Tabel 3.2.2: OB 2025 en Nota van Wijziging 2024 naar GFS-classificatie (SRD mln.)	40
Tabel 3.3.1: Operationele uitgaven en Programma's per Ministerie/Directoraat en Staatsorganen (SRD mln).....	41
Tabel 3.3.2: Financieringsbronnen van Programma's per Ministerie/Directoraat en Staatsorganen (SRD mln).....	41
Tabel 3.3.3: Ontvangsten verdeeld naar belastingen en niet-belasting ontvangsten (SRD mln.).....	44
Tabel 3.3.4: De ontvangsten per donor en lening van de OB 2025 en de Nota van Wijziging 2024 (SRD mln.)	45
Tabel 4.1.1: Verloop reële groeicijfers BBP en sectoren voor de periode 2019-2025	46
Tabel 4.1.2: Procentuele jaarlijkse BBP-groei in constante prijzen.....	47
Tabel 4.1.3: Reële groeicijfers Primaire- Secundaire- en Tertiaire sector en Overheid	47
Tabel 4.1.4: Macro-economische grootheden 2019-2025(SRD 1000)	49
Tabel 4.1.5: Koopkracht van de gemiddelde bezoldiging plus Koopkrachtversterking in 2024 en 2025	53
Tabel 4.1.6: Gemiddelde koopkracht van het minimumloon ten opzichte van Januari 2021	55
Tabel 4.4.1: Overheidsfinanciën op aangepaste kasbasis*, 2022 – jun 2024.....	57
Tabel 4.5.1: Directe belastingen op aangepaste kasbasis (SRD miljoen).....	60
Tabel 4.5.2: Indirecte belastingontvangsten op aangepaste** kasbasis (SRD miljoen)	61
Tabel 4.5.3: De niet-belastingontvangsten op aangepaste kasbasis (SRD miljoen)	63
Tabel 4.5.4: Mijnbouw ontvangsten op aangepaste kasbasis naar inkomstensoort (SRD miljoen)	63
Tabel 4.6.1: Procentuele verdeling uitgaven periode 2021 – juni 2024	66
Tabel 4.6.2: De personele uitgaven periode 2021 – juni 2024	67
Tabel 4.6.3: Bestand van ambtenaren*, pensioen en onderstanden, 2021 – juni 2024.....	69
Tabel 4.6.4: Specificatie kasstromen van de overheid naar het SZF jan-jun 2023.....	71
Tabel 4.6.5: Specificatie kasstromen van de overheid naar het Pensioenfonds jan – juni 2024	71
Tabel 4.9.1: Binnenlandse schuld naar instrument 2020 – juni 2024 op kasbasis in SRD mln.....	73
Tabel 4.9.2: Nieuwe binnenlandse leningen in juni 2023-juni 2024.....	77
Tabel 4.11.1: Wettelijke Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld 2020 – juni 2024 op kasbasis	81
Tabel 4.12.1: Betaalde interest en aflossingen op de staatsschuld 2020 – juni 2024.....	82
Tabel 4.14.1: Lange termijn schulden van Staatsbedrijven 2021 – juni 2023 in USD en SRD miljoen	86
Tabel 4.15.3.1: Ontwikkeling van de geldaggregaten (in miljoenen Surinaamse dollar)	89
Tabel 4.16.1.1: Internationale reserves van de Centrale Bank van Suriname (USD miljoen)	99
Tabel 4.16.1.2: Betalingsbalans van Suriname (in USD miljoen)	101
Tabel 5.1.1: Geselecteerde demografische kengetallen.....	108
Tabel 5.3.1: Aantal begunstigen sociale voorzieningen	114
Tabel 5.3.2: Nominale ontwikkeling in de sociale uitkeringen.....	114
Tabel 5.3.3: Aantal AOV genietenden naar district over de periode 2019 tot juni 2024	115
Tabel 5.3.4: Aantal personen waarvan de premie voor basiszorg (BAZO en BZV) wordt gesubsidieerd door	118
Tabel 5.3.5: Bevolking 60 jaar en ouder verdeeld naar type sociale voorziening	118
Tabel 5.3.6: Totale uitgaven aan koopkrachtversterking 2023 t/m juni 2024	119
Tabel 5.3.7: Aantal AOV-ers dat koopkrachtversterking (KKV) heeft ontvangen over augustus 2023 tot juni 2024	120
Tabel 5.3.8: Gemiddelde armoedegrens naar omvang en samenstelling van het huishouden per december 2023	121
Tabel 5.4.1.1: Begroting & uitgaven Volksgezondheid in procent Staats- en Ministeriële begroting 2019 – 2024.....	122

Tabel 5.4.1.2: Begroting en realisatie Covid-19 Noodfond	123
Tabel 5.4.1.3: Middelenbegroting en realisatie Ministerie van Volksgezondheid 2019-2024	124
Tabel 5.4.1.4: Uitgaven beleidsprogramma's Volksgezondheid en Sociale Zaken & Volkshuisvesting 2019-2023	125
Tabel 5.4.1.5: Aantal SZF verzekerden naar circategorie in procent van totaal en bevolking 2019 – 2023	126
Tabel 5.4.2.1: Aantal geselecteerd kader in de gezondheidszorgsector 2019 – 2023	128
Tabel 5.4.2.2: Ministerie van Volksgezondheid Beleidsplan 2021-2025 naar beleidsgebied	129
Tabel 5.4.2.3: Aantal ziekenhuizen naar district	130
Tabel 5.4.2.4: Importwaarde medicijnen en medisch apparatuur in procenten van de totale import 2019-2023	131
Tabel 5.4.3.1: RGD patiënten met hypertensie (HT) en/of diabetes mellitus (DM) 2019-2023	133
Tabel 5.4.3.2: Aantal Nationaal Nierdialyse Centrum NNC-patiënten in procent van totaal 2019-2023	134
Tabel 5.4.3.3: Zuigeling- en maternale sterftecijfers 2019-2023	136
Tabel 5.4.3.4: Sterfteaantallen onder NNC en PCS patiënten 2019-2023	138
Tabel 5.5.1: Verstrekte bouwvergunningen (woonhuizen) naar district	140
Tabel 5.5.2: Bouwoppervlaktes 2018 tot Juli 2023	141
Tabel 5.5.3: Bouwheffingen 2019 tot juni 2024	141
Tabel 5.8.1: Resultaten leerjaar 10	148
Tabel 5.8.2: Eindexamen MULO en Toelating VHN	147
Tabel 5.8.3: Eindexamen LBO	147
Tabel 5.7.1: Minimumloon over 2019-2024	150
Tabel 5.8.2. 1: Bosbranden per district over de periode 2019 – augustus 2024	157
Tabel 5.8.2.2: Overstromingen, extreme droogte en dambreuk per district van 2019 – augustus 2024	157
Tabel 5.8.2.3: Overzicht revegetatie van 2018- 1 ^{ste} halfjaar 2024	159
Tabel 5.8.2.4: Gerehabiliteerde gebieden (in ha) van 2019 - 2023	160
Tabel 5.8.2.5: Hoeveelheid van verstoord land en/of gerehabiliteerd (in ha) bij Merian operaties	160
Tabel 6.1.1: Productie, exportvolume en -waarde uit de Landbouwsector 2019-2023	167
Tabel 6.2.1: Kernindicatoren Veeveeltsector 2019 -2022	171
Tabel 6.4.1: Benutting van het potentieel aan rondhout	180
Tabel 6.4.2: Belangrijkste boomsoorten klasse B 2020-2022	181
Tabel 6.4.3: Kerngegevens van de Goudsector	182
Tabel 6.8.1: Kernindicatoren van de oliesector 2019-2025	185
Tabel 7.1.1: Balanstotaal van de financiële sector (in miljoenen SRD)	201
Tabel 7.1.2: Samengevoegde Balansen der Levensverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)	204
Tabel 7.1.3: Samengevoegde Verlies- en Winstrekeningen der Levensverzekeringsmaatschappijen	204
Tabel 7.1.4: Samengevoegde Balansen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)	205
Tabel 7.1.6: Samengevoegde WAM-staten (Bedragen in miljoenen SRD m.u.v. regel 10 t/m 12)	206
Tabel 8.1.2.1: Totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per SDG (november 2023 – mei 2024)	165
Tabel 8.1.2.2: Totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Nationaal Ontwikkelingsdoel	166
Tabel 8.1.2.3: Percentage (procent) van het totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie	168
Tabel 8.1.3.1: Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in aantallen (november 2023 – mei 2024)	171
Tabel 8.1.3.2: Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in (procent) van het totaal	172
Tabel 8.1.3.3: Gecompileerde Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie	172
Tabel 8.1.4.1: Gemiddeld percentage (procent) afgerond Ontwikkelingsprojecten per ministerie	173
Tabel 8.1.5.1: Gecumuleerde financiële projectrealisatie per ministerie (november 2023 – mei 2024)	175
Tabel 8.1.6.1: Financiële realisatie MOP projecten per ministerie (november 2023 – mei 2024)	177

Lijst van Figuren

Figuur 2.1.1: Economische groei in de wereld 2021-2024(percentages)	21
Figuur 2.1.2: Groei geselecteerde landen 2022-2025(percentage)	22
Figuur 2.2.1: Annual and Quarterly growth in the value of trade in goods and services (per cent)	23
Figuur 2.2.2: Trade value (Q1 2022=100).....	25
Figuur 2.2.3: Goederen handelsbalans Suriname in mln. USD, periode 2019-2023	26
Figuur 2.2.4: Import naar hoofdgoederengroepen, kwartaalontwikkelingen 2019-2024-II	27
Figuur 2.2.5: Exportwaarde en procentueel aandeel in totale export van traditionele en niet-traditionele exporten	28
Figuur 2.2.6: Handelsbalans Minerale brandstoffen, smeermiddelen en daaraan gerelateerde producten	28
Figuur 2.2.7: Export- en importwaarden 2021-2023 ingedeeld naar Economische goederen groepen	29
Figuur 2.3.1: Wereldvraag, -aanbod en -prijsontwikkeling van aardolie 2019-2025.....	32
Figuur 2.3.2: Totale wereldproductie van ruwe olie en consumptie van verwerkte olie in miljoen barrels per dag	33
Figuur 2.4.1: Mondiale vraag, aanbod en goudprijsontwikkeling 2010-2023	35
Figuur 2.4.2: Correlatie tussen USD-index en goudprijsontwikkeling in 2020 - eind juni 2024	38
Figuur 4.2.1: Investerings en private consumptie in procenten van BBP-mp(Constante prijzen) 2019-2024	52
Figuur 4.2.2: Investerings van de Overheid 2019 -2023 realisatie en 2024-2027 projecties (Nominaal)	53
Figuur 4.3.1: Inflatie gemiddelde periode 2018-2024.....	54
Figuur 4.3.2: Inflatie naar hoofdgroep in juli 2023/juli2022 en juli 2024/juli2023	54
Figuur 4.3.3: Groei bruto en reële arbeidskosten in 2023 ten opzichte van 2020.....	55
Figuur 4.5.1: Mijnbouwontvangsten 2021- juni 2024 (in SRD Miljoen)	65
Figuur 4.5.2: Het procentuele aandeel van de olie- en mijnbouwsector jan-jun 2024	68
Figuur 4.6.1: Procentuele verdeling van de uitgaven jan – jun 2024	67
Figuur 4.6.2: Lonen (procent) per ministerie, eerste halfjaar 2024	68
Figuur 4.6.3: Verloop brutolonen en aantal ambtenaren in 2023	68
Figuur 4.6.4: Verloop brutolonen en aantal ambtenaren eerste halfjaar 2024.....	69
Figuur 4.6.5: Aantal ambtenaren naar ministerie (procent), juni 2024.....	70
Figuur 4.6.6: Verloop van SZF-overmakingen eerste halfjaar 2024	72
Figuur 4.9.1: Totale binnenlandse schuld	Figuur 4.9.2: Totale achterstanden binnenlandse schuld.....
Figuur 4.9.3: 2023-Q2	Figuur 4.9.4: 2024-Q2
Figuur 4.10.1: Buitenlandse schuld 2020- 2024	Figuur 4.10.2: Achterstanden buitenlandse schuld 2020-2024
Figuur 4.10.3: Valutacompositie per juni 2024	80
Figuur 4.11.1: 2023 Q2	Figuur 4.11.2: Q2 2024
Figuur 4.15.3.1: Oorzaken van verandering in de liquiditeitsmassa in ruime zin	92
Tabel 4.15.4.1: Ontwikkeling Reserve Base en Kredietverlening van de Algemene banken	94
Figuur 4.15.5.1: Nominale gewogen gemiddelde	Figuur 4.15.5.2: Reële gewogen gemiddelde.....
Figuur 4.15.5.3: Gewogen gemiddelde USD-EURO-rentetarieven	98
Figuur 5.1.1: Geschatte mid-jaarlijkse bevolking en bevolkingsgroei	105
Figuur 5.1.2: Geboorte, sterfte en natuurlijke aanwas	108
Figuur 5.1.3: Geboorte, sterfte en natuurlijke aanwas	108
Figuur 5.1.4: Immigratie, emigratie en migratiesaldo	108
Figuur 5.1.5: Bevolking 2022 in brede leeftijdsgroepen	Figuur 5.1.6: Bevolking 2023 in brede leeftijdsgroepen
Figuur 5.2.1: Procentueel aandeel bevolking naar district.....	108
Figuur 5.2.2: Procentueel aandeel bevolking naar district in 2012 in vergelijking met 2023	109
Figuur 5.2.3: Procentueel aandeel bevolking in de in de urbane en rurale gebieden en het binnenland	109
Figuur 5.2.4: Groei van de bevolking in de urbane en rurale gebieden en het binnenland	110
Figuur 5.3.1: Aantal AOV genietenden versus de doelgroep 80 jaar en ouder	115

Figuur 5.3.2: Totale uitgaven aan AOV uitkeringen	115
Figuur 5.3.3: Aantal A.K.B. genietenden versus de doelgroep	118
Figuur 5.3.4: Koopkrachtversterking naar district over 2023 t/m 2024	118
Figuur 5.4.1.1: Begroting en realisatie Volksgezondheid in procenten van de Staats- en Ministeriële Begroting	122
Figuur 5.4.1.2: Middelenbegroting Volksgezondheid in procenten naar financieringsvorm 2019-2024.....	123
Figuur 5.4.1.3: Middelenbegroting en realisatie Beleidsprogramma's Volksgezondheid 2019-2023	124
Figuur 5.4.1.4: Aantal SZF verzekerden naar categorie in procent van het totaal 2019 - 2023	128
Figuur 5.4.1.5: Aantal personen voor wie de overheid de BAZO en BZV premie subsidieert 2019-2023.....	128
Figuur 5.4.2.1: Aantal afgestudeerden Faculteiten Maatschappij en Medische Wetenschappen 2019/2020.....	127
Figuur 5.4.2.2: Aantal artsen, verpleegkundigen en medisch specialisten per 10.000 bevolking 2019-2023.....	128
Figuur 5.4.2.3: Aantal RGD en MZ poliklinieken in procent van totaal	129
Figuur 5.4.2.4: Het ziekenhuis- en ICU beddenbestand in geselecteerde landen van de regio 2022.....	130
Figuur 5.4.3.1: DKTP en MMR vaccinatiedekkingspercentages 2019-2023	132
Figuur 5.4.3.2: MMR percentages 2020-2022 in Suriname, Guyana en Barbados.....	133
Figuur 5.4.3.3: Aantal RGD patiënten met hypertensie en/of diabetes in procenten van het totaal 2019-2023	133
Figuur 5.4.3.4: RGD patiënten met hypertensie en/of diabetes per 10.000 bevolking 2019-2023	134
Figuur 5.4.3.5: Percentage nierdialyse patiënten in Suriname dat het NNC al dan niet heeft bezocht 2019-2023	134
Figuur 5.4.3.6: Chronische en acute patiënten NNC in procent van het totaal 2019-2023	135
Figuur 5.4.3.7: Aantal in het PCS opgenomen en in RTCS behandelde patiënten 2019-2023.....	135
Figuur 5.4.3.8: Nieuwe HIV gevallen en TBC incidentie p/100.000 inwoners in geselecteerde landen 2022	135
Figuur 5.4.3.9: Zuigeling- en moedersterftecijfers Suriname, Guyana en Barbados 2022.....	136
Figuur 5.4.3.10: Sterftepercentages onder NNC en PCS patiënten 2019-2023	137
Figuur 5.5.1: Aanvraag en verlenging bouwvergunningen woonhuizen 2018 tot 2023	140
Figuur 5.5.2: Verstrekte bouwvergunningen woonhuizen in 2023 naar district.....	140
Figuur 5.5.3: Totaal aantal verleende verkavelingsvergunningen	141
Figuur 5.6.1: Begroting OW&C in procenten van de staatsbegroting en het BBPmp in lopende prijzen	143
Figuur 5.6.2: Raming operationele uitgaven en in procent begroting directoraat onderwijs	144
Figuur 5.6.3: Realisatie onderwijsprogramma's.....	145
Figuur 5.6.4: Het huidige Onderwijstelsel	145
Figuur 5.6.5: Eindexamen HAVO en VWO	147
Figuur 5.7.1: Stand van zaken arbeidswetgeving in procent van het totaal 2017-2024.....	150
Figuur 5.7.2: Ingeschreven versus geslaagden per opleidingsinstituut 2019-2023.....	152
Figuur 5.7.3: Verleende, geweigerde en aangevraagde Werkvergunningen 2019- 2023	153
Figuur 5.7.4: Beroepsbevolking in de jeugdige leeftijdsklasse 15-24 jaar en participatie ratio 2019-2023	153
Figuur 5.7.5: Estimated unemployment rate Suriname compared to global unemployment rate 2019-2023.....	154
Figuur 5.8.1.1: Het verloop van de temperatuur gedurende 2010-eerste halfjaar 2024	156
Figuur 5.8.2.1: Overzicht van de kleinschalige goudproductie 2015-2023	157
Figuur 5.8.2.2: Overzicht van rukwinden per district van 2019 tot eerste halfjaar 2024.....	157
Figuur 5.8.2.3: Ontbossing en de oorzaken van ontbossing	159
Figuur 5.8.2.4 Overzicht van de teruggewonnen gebieden (reclaimed areas) van Newmont.....	162
Figuur 5.8.2.5: De actuele verstoorde gebieden in de Merian mijn per eind december 2023	163
Figuur 5.8.2.6: De hoeveelheid gestort afval over de periode 2010-eerste halfjaar 2024	164
Figuur 6.1.1: Agrarische export, -import en -handelstekort in USD miljoen 2019-2023	166
Figuur 6.1.2: Het aandeel van de belangrijkste exportproducten in de totale exportwaarde 2019-2023.....	166
Figuur 6.1.3: Het verloop van de exportopbrengsten uit de rijstsector in USD miljoen 2019-2023	169
Figuur 6.1.4: Verloop rijst exportvolume (ton) naar land van bestemming 2019-2022	169
Figuur 6.1.5: Exportopbrengsten bacoensector in USD miljoen 2019-2023	170

Figuur 6.2.1: gemiddeld aandeel vleessoorten in totale vleesproductie in 2022	172
Figuur 6.2.2: Opkoop en verwerking van melk door Melkcentrale NV in de periode 2019-2022 in 1000 liters	172
Figuur 6.3.1: Aanvoer vis, diepzee- en seabob garnalen (ton)	178
Figuur 6.3.2: Exportopbrengsten visserijsector 2019-2023 in USD miljoen	178
Figuur 6.3.3: Aantal boten naar soort visserij 2019-2023.....	177
Figuur 6.4.1: Productie van rondhout en vierkant bekapte palen	178
Figuur 6.4.2: Productie van gezaagd hout en triplex.....	179
Figuur 6.4.3: Totaal overheidsinkomsten.....	180
Figuur 6.4.4: de verschillende samenstellende componenten van de overheidsinkomsten	180
Figuur 6.5.1: Internationale Goudprijs in USD/Troy ounce.....	185
Figuur 6.6.1: Gemiddelde prijs van (Brent) ruwe olie 2020-2025	188
Figuur 6.7.1: Weergave van aantal aankomende en vertrekkende passagiers.....	190
Figuur 6.7.2: Aantal vliegbewegingen 2019 – juli 2024.....	191
Figuur 6.7.3: Procentuele veranderingen van Internationale Toeristen arrivals (2019 – 2024).....	194
Figuur 8.1.3.1: Staafdiagram Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in (procent) van het totaal ..	173
Figuur 8.1.4.1: Gemiddeld percentage (procent) afgerond van Ontwikkelingsprojecten per ministerie	174
Figuur 8.1.6.1: Aantal MOP projecten per ministerie (november 2023 – mei 2024).....	176
Figuur 8.1.6.2: Stand van Zaken MOP projecten naar geplande startdatum (november 2023 – mei 2024)	176
Figuur 8.1.6.3: Stand van zaken MOP-projecten per ministerie in procenten (procent) van het totaal	177
Figuur 8.1.6.4: Gemiddeld percentage (procent) afgerond MOP projecten (november 2023 – mei 2024)	177

Deel A: Macro- en Sociaaleconomische beschouwingen

1. Inleiding

In het vorig dienstjaar is er sprake geweest van de samensmelting van de Financiële Nota en het Jaarplan tot het Financieel Jaarplan. Dit Financieel Jaarplan 2025 geeft een reflectie (evaluatie van de afgelopen periode) weer de – conform het Meerjaren OntwikkelingsPlan (MOP) 2022-2026 – geplande activiteiten voor het komende begrotingsjaar. Bovendien biedt het Financieel Jaarplan 2025 de mogelijkheid om feiten en omstandigheden, die veranderd zijn sinds de opmaak van het MOP 2022-2026 in 2021, inzichtelijk te maken om zodoende wijzigingen van strategische, politieke en beleidsmatige aard te beargumenteren. Conform artikel 156 lid 3 van de Grondwet dient de Ontwerpbegroting uiterlijk op de eerste werkdag in oktober van het jaar voorafgaand aan het jaar waarop deze voorstellen betrekking hebben, aangeboden te worden aan de Nationale Assemblée door de President van de Republiek Suriname.

Terugblikkend op het haast afgelopen dienstjaar, kan gesteld worden dat aanzienlijke vooruitgang is geboekt in de verdere stabilisatie van de economie. Dit is bereikt door een evenwichtige begroting, stabiele wisselkoers, herschikking en terugbetaling van schulden, hervormingen bij de belastingdienst en een forse terugdringing van de inflatie, die naar verwachting rond de 10procent zal uitkomen in 2024. Op monetair vlak, werd in het kader van het IMF-programma het verkrappend monetair beleid voortgezet via de openmarktoperaties (OMO's) met als doel de geldhoeveelheid in de economie te beïnvloeden en prijsstabilisatie te bevorderen. Dit heeft ook bijgedragen aan het behalen van de doelstellingen voor de basisgeldhoeveelheid van de Centrale Bank van Suriname.

In december 2021 zijn Suriname en het Internationaal Monetair Fonds (IMF) een programma overeengekomen, welke zal volgens planning tot en met maart 2025 uitgevoerd wordt. In het kader van dit programma voert het IMF periodieke evaluaties uit om de voortgang te monitoren. Alle zeven IMF-reviews zijn sinds april 2023 succesvol afgerond, wat ons land financiële en technische steun heeft opgeleverd bij de wederopbouw en versterking van de economie.

Internationaal is het vertrouwen in de economie van Suriname hersteld, en om de resultaten van de bereikte macro-economische stabiliteit verder te verduurzamen, worden er maatregelen genomen voor de institutionele versterking van overheidsinstellingen, zeker met de te verwachten Final Investment Decision (FID) om offshore olievelden te gaan ontwikkelen en de gang naar de internationale markt om carbon credits te gaan verhandelen. Deze positieve ontwikkelingen zullen verder helpen de verdien capaciteit van de Surinaamse economie te vergroten.

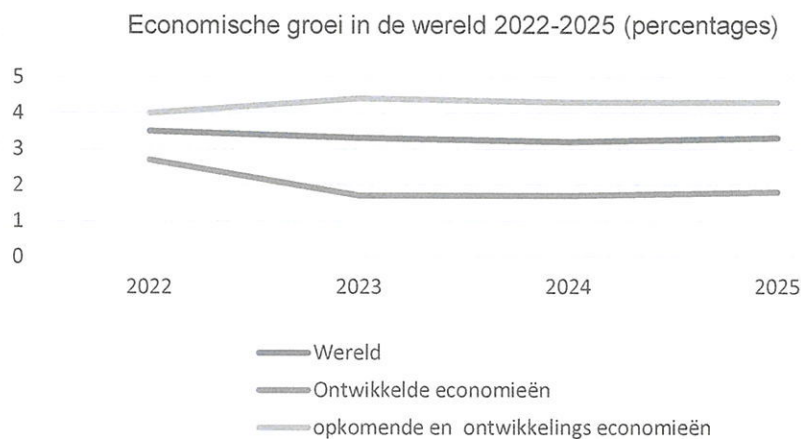
Het Financieel Jaarplan 2025 is als volgt opgebouwd: na deze inleiding volgt een overzicht van de veranderingen in macro-economische indicatoren voor Suriname, waarbij externe invloeden zijn meegenomen. Hierbij worden er ook prognoses gemaakt. Daarna volgt een beknopt overzicht van indicatoren die betrekking hebben op de grootste sectoren. Het daaropvolgend hoofdstuk geeft de

beleidsintenties van de verschillende ministeries weer. Het laatste hoofdstuk toont de realisatiecijfers per ministerie en de geplande ontwikkelingsprojecten voor het komend begrotingsjaar.

2. Beleidskader

2.1. Wereldeconomie: Groei 2022-2025

De groei van de wereld economie, die in april door het Internationaal Monetair Fonds (I.M.F.) is geprojecteerd voor 2024 en 2025 op respectievelijk 3,2 procent en 3,3procent zal blijven aanhouden. Er komt naar alle waarschijnlijkheid geen noemenswaardige verandering in de verwachte groei cijfers van april. De afwijkingen in het normaal verloop van de output die voornamelijk zijn ontstaan door de COVID pandemie nemen geleidelijk af. De economische activiteiten komen beter in overeenstemming met hun potentieel aan beschikbare productiecapaciteit.

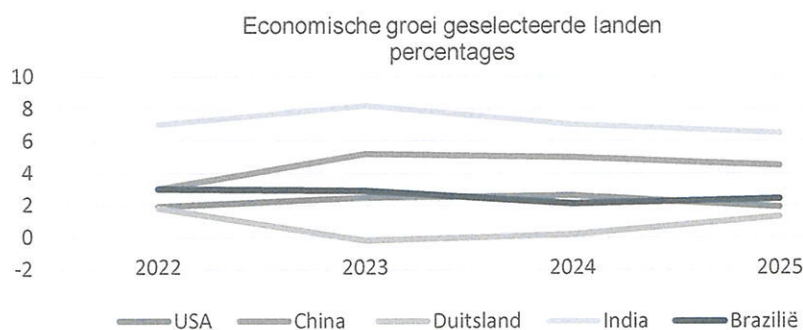

Figuur 2.1.1: Economische groei in de wereld 2021-2024(percentages)

Bron: WEO-IMF, juli 2024 update

* 2023 schatting en 2024, 2025 projectie

Een gevaar vormt echter de inflatie die voortkwam uit de enorme subsidies die werden verstrekt om de arbeiders die thuis moesten blijven te compenseren en de werkgevers die hun bedrijven moesten sluiten of op een lager niveau moesten opereren. Nu de economische productie bezig is zich te herstellen neemt de prijsinflatie van producten af van 6,8 procent in 2023 tot 5,9 procent in 2024 en 4,5 procent in 2025, met geavanceerde economieën die sneller terug keren naar hun inflatiedoelstellingen dan opkomende markten en opkomende economieën, maar aan de andere kant neemt de inflatie van de dienstensector toe. Voornamelijk financiële diensten van de banken en de verzekeringssector. Volgens het I.M.F. komt dit vooral vanwege de spanningen in de internationale handel en door toename van de politieke onzekerheid in de wereld.

Figuur 2.1.2: Groei geselecteerde landen 2022-2025(percentage)

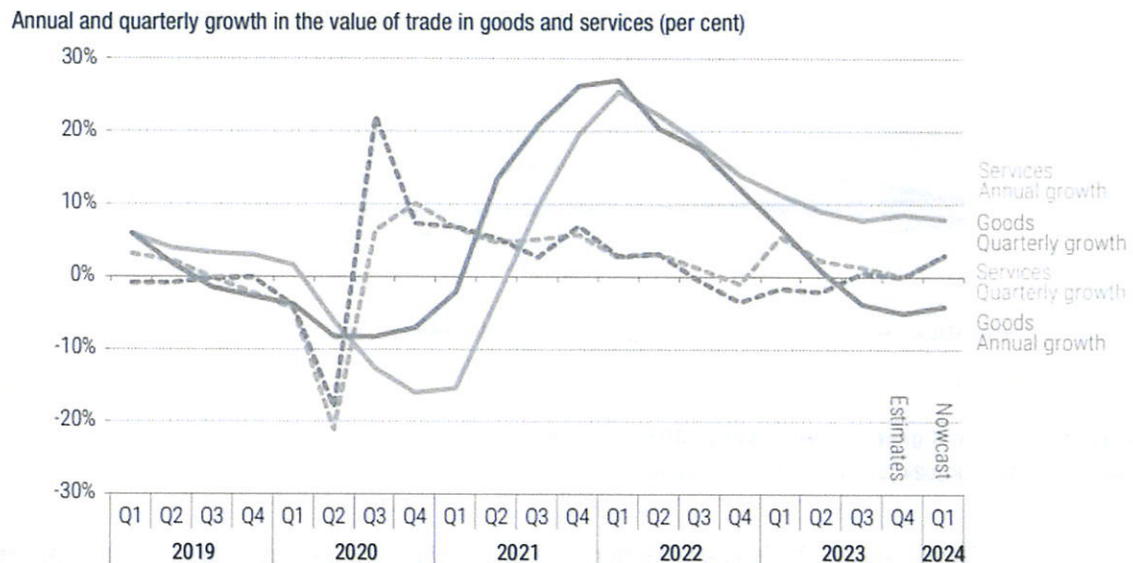
Bron: WEO-IMF, juli 2024 update, * 2023 schatting en 2024, 2025 projectie

De oorlog in Europa tussen Rusland en Oekraïne die al ongeveer drie jaar gaande is en waarvan het niet duidelijk is wanneer deze zal eindigen kan zich uitbreiden tot een groter conflict met meerdere landen op het Europees continent. De graan tekorten op de wereldmarkt die ontstonden als gevolg van het wegvallen van het aanbod van Oekraïne zijn opgeheven en de onevenwichtigheden op de markt zijn weer in balans. Naast het conflict in Europa zijn er de spanningen tussen de Verenigde Staten van Amerika (V.S.A.) en China. Dit heeft voor een belangrijk deel ertoe geleidt dat een groot aantal industrieën die China waren gevestigd door multinationals uit de V.S.A. en de Europese Unie (E.U.) zich uit dit land hebben teruggetrokken en of terug zijn gekeerd naar Noord-Amerika en Europa of verplaatst zijn naar landen in de regio zoals Vietnam, Thailand, Indonesië.

Naast het conflict in Europa is het de oorlog in het Midden Oosten tussen Israël en Palestijnen, welke gevolgen heeft voor de geregelde aanvoer van aardolie door tankers uit dit gebied, die de prijs voor energie beïnvloed.

2.2. Groei van de Internationale handel 2019 - 2025

De basisprognose volgens het IMF is dat de wereldeconomie in 2024 en 2025 met 3,2 procent zal blijven groeien, in hetzelfde tempo als in 2023. Een lichte versnelling voor geavanceerde economieën – waar de groei naar verwachting zal stijgen van 1,6 procent in 2023 tot 1,7 procent in 2024 en 1,8 procent in 2025 – zal worden gecompenseerd door een bescheiden vertraging in opkomende markten en opkomende economieën van 4,3 procent in 2023 tot 4,2 procent in zowel 2024 als 2025 (Tabel 2.2.1)

Figuur 2.2.1: Annual and Quarterly growth in the value of trade in goods and services (percent)

De terugval in de wereldhandel in 2020 als gevolg van de COVID-19 pandemie sloeg in 2021 om in een periode van groei, maar sinds medio 2022 daalt de wereldhandel voortdurend (figuur 2.2.1). Daarentegen bleef de handel in diensten gedurende het grootste deel van de periode groeien. De groei van de handelsvolumes bleef in 2023 licht positief. De licht positieve trend in het volume van de internationale handel wijst op een toename in de wereldwijde vraag naar geïmporteerde producten. Een zwakke Amerikaanse dollar ondersteunde ook de wereldwijde handelsvolumes in 2023.

De gevolgen van geopolitieke ontwikkelingen in de wereld zijn onder andere een verstoring van de export van graansoorten vanuit Ukraine naar de internationale markt met als gevolg prijstoenamen van voedsel. Daarnaast steeg de prijs voor brandstof vanwege afname van leveringen vanuit Rusland vanwege de sancties die werden opgelegd voor de aanval op Ukraine. Door deze samenloop van omstandigheden nam de inflatie in de wereld toe. De handel in handelswaar daalde met 5 procent (een krimp van USD 1,3 miljard) en de handel in diensten steeg met 8 procent (een toename van USD 500 miljard). De Zuid-Zuid handel daalde met circa, 7 procent, meer dan de gemiddelde daling in de wereld handel. Een opmerkelijke ontwikkeling was dat de handel in milieu producten sterk toenam. Dit geldt voornamelijk voor elektrische voertuigen. Hierin nemen China gevolgd door de V.S. een leidende rol. De milieu producten zullen in de toekomst in de internationale handel een leidende rol vervullen wordt voorspeld. Het aandeel van handelswaar vertoont een dalende trend en de handel in diensten heeft een constante groei trend.

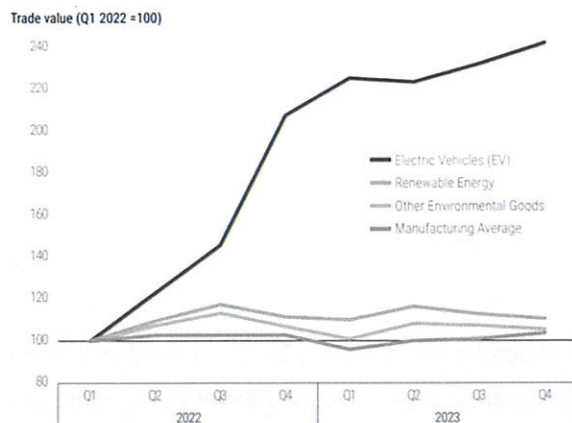
De verwachting voor 2024 en 2025 zijn herstel van de groei van de wereldhandel met respectievelijk 3,1 en 3,4 procent, mede als gevolg van een stijgende vraag naar milieugoederen (Figuur 2.2.2)

Tabel 2.2.1: Mondiale output- en handelsvolumegroei

Jaarlijkse procentuele verandering	Realisatie					Projecties	
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Mondiale Output	2.8	-3.1	6.3	3.5	3.3	3.2	3.3
- Ontwikkelde Economieën	1.7	-4.5	5.4	2.7	1.7	1.7	1.8
- Opkomende economieën en Ontwikkelingslanden:	3.7	-2	6.8	4	4.4	4.3	4.3
= Opkomende en ontwikkelingslanden in Azië	5.4	-0.8	7.5	4.5	5.7	5.4	5.1
= Opkomende en ontwikkelingslanden in Europa	2.5	-1.8	7.3	0.8	3.2	3.2	2.6
= Rusland	2	-2.7	5.6	-2.1	3.6	3.2	1.5
a= Latijns-Amerika en het Caraïbisch gebied	0.1	-6.9	7.0	3.9	2.3	1.9	2.7
+ Mexico	-0.2	-8.1	4.7	3	3.2	2.2	1.6
+ Brazilië	1.4	-3.9	5	2.9	2.9	2.1	2.4
= Midden-Oosten en Centraal Azië	1.5	-2.9	4.4	5.4	2.0	2.4	4.0
= Lage-Inkomens Ontwikkelingslanden	5.3	0.1	4.1	5	3.9	4.4	5.3
Mondiaal Handelsvolume (goederen en diensten)¹ Procentuele verandering	0.9	-7.9	10.7	5.6	0.8	3.1	3.4
- Ontwikkelde landen	4.2	-8.8	9.9	6.2	0.1	2.5	2.8
- Opkomende Economieën en Ontwikkelingslanden	4.8	-6.2	12.2	4.5	2.0	4.2	4.5

Bron: IMF, World Economic Outlook Update: juli 2024, juli 2023, juli 2022, april 2022, oktober 2021, Juni 2020, oktober 2019

Noot: 1) Groegemiddelde voor het export- en importvolume

Figuur 2.2.2: Trade value (Q1 2022=100)

Bron: UNCTAD

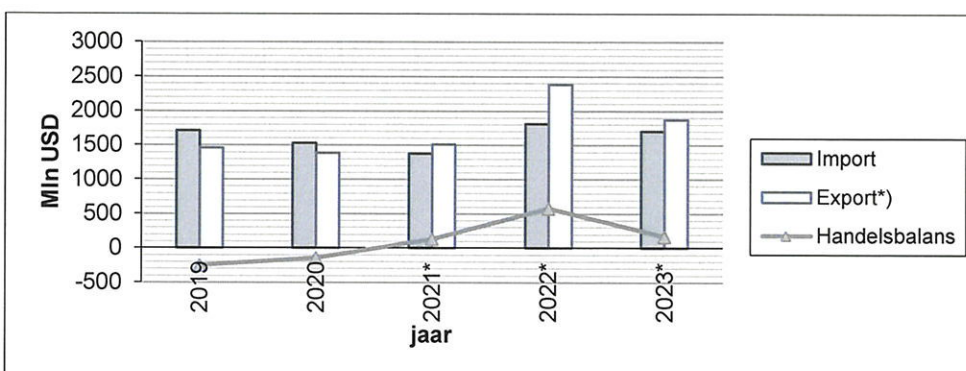
De ontwikkeling in de internationale handel, waarbij milieu producten met een hoge graad van hoogwaardige technologische kennis, versterkt de dominante positie van de geïndustrialiseerde landen. Deze landen hebben de technologische infrastructuur en vanwege de concentratie van kennis binnen onderzoeksinstituten en universiteiten die ook nog omvangrijke overheidssteun krijgen, blijft de handelsruilvoet ook in hun voordeel omdat de waarde van handelswaar, grondstoffen en

landbouwproducten, die een groot deel uitmaken van het exportpakket van ontwikkelingslanden marginaal blijft stijgen. Met andere woorden de ongelijke handelsruilvoet wordt voortgezet.

Handelsontwikkelingen Suriname

De goederenimport- en exportstatistieken die in deze analyse en de figuren aangehaald worden, zijn afkomstig van het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS). Omdat de dienstenimport en -exportstatistieken door de Centrale Bank van Suriname (CBvS) worden verzameld, verwerkt en gerapporteerd en de ratio's berekend zijn op basis van de totale export en import van Suriname (goederen en diensten), zijn de handelsstatistieken in tabel 2.2.2 afkomstig van CBvS.

De goederenhandelsbalans van Suriname is in het begin van de verslagperiode negatief. Deze negativiteit slaat pas in 2021 om in een positieve balanswaarde van circa USD 132 mln. Deze positiviteit wordt behouden tot aan 2023 (circa USD 168 mln.) toe maar in afnemende mate (circa 71 procent), in relatie tot de balanswaarde in 2022 (Circa USD 578 mln.). In de eerste helft van 2024 is de balanswaarde wederom negatief, namelijk circa - USD 169 mln.

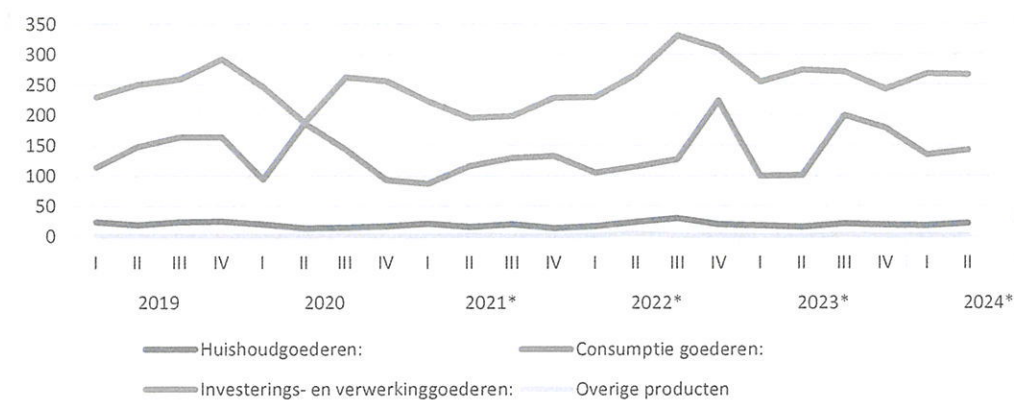
Figuur 2.2.3: Goederen handelsbalans Suriname in mln. USD, periode 2019-2023

Bron: ABS/bewerking SPS

In 2022 zijn zowel de export- als de importwaarden reeds boven het pre-COVID-19 pandemisch niveau. De handel is dus goed hersteld en is wederom op haar oude groeipad. De importwaarde daalt tot aan 2021 toe maar stijgt in 2022 met ± 31 procent tot circa USD 1805 miljoen. Deze stijging houdt niet aan in 2023 en resulteert in een ± 6 procent daling naar circa USD 1698 miljoen. De figuur betreffende de import ingedeeld naar hoofdgroepen, waaronder Huishoud-, Consumptie-, Investerings- en Verwerking goederen en Overige producten, geeft een goed beeld van de opbouw van de importen en de rede van de fluctuaties die gedurende de tijd hebben plaatsgevonden. De Investerings- en verwerkingsgoederen zijn de grootste post en registreren pieken en dalen in de verslagperiode. In het derde en vierde kwartalen van 2019, 2020 en 2022 hebben opmerkelijke ontwikkelingen plaatsgevonden, gelet op de toename van de importen. Het betreft onder meer de toename in de import van delen van Machines om te boren opzoek naar mineralen.

Deze importen komen overwegend uit Trinidad and Tobago en de Verenigde Staten van Amerika. Ook de consumptiegoederen hebben een niet gering effect op het verloop van de totale importen.

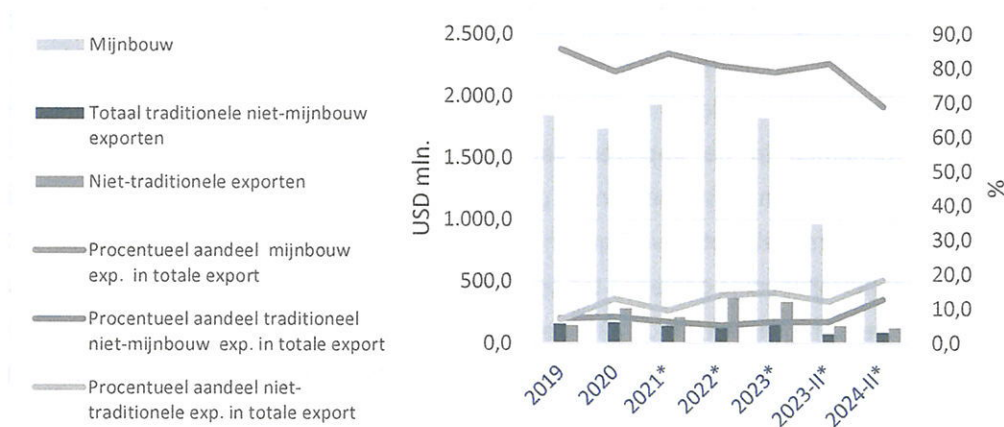
De pieken in het tweede, vierde en derde kwartaal van respectievelijk 2020, 2022 en 2023 hebben als oorzaak drastische toenames in de importen van brandstof. Opmerkelijke ontwikkelingen in de verslagperiode zijn de stijging van de import van de goederen die vallen onder HS (Harmonized System) code: 630790. De PPE's (Personal Protective Equipment) worden ondergebracht in deze HS code. In 2020 is de importwaarde met het vijfvoudige gestegen ten opzichte van 2019, waarna 2022 een drastische daling naar pre-COVID-19 niveau registreert. In 2022 is een 25 procent toename van de importwaarde van limonade (HS code: 220210) te bespeuren, welke import voor meer dan 50 procent uit Trinidad and Tobago afkomstig is.

Figuur 2.2.4: Import naar hoofdgoederengroepen, kwartaalontwikkelingen 2019-2024-II

Bron: ABS/bewerking SPS

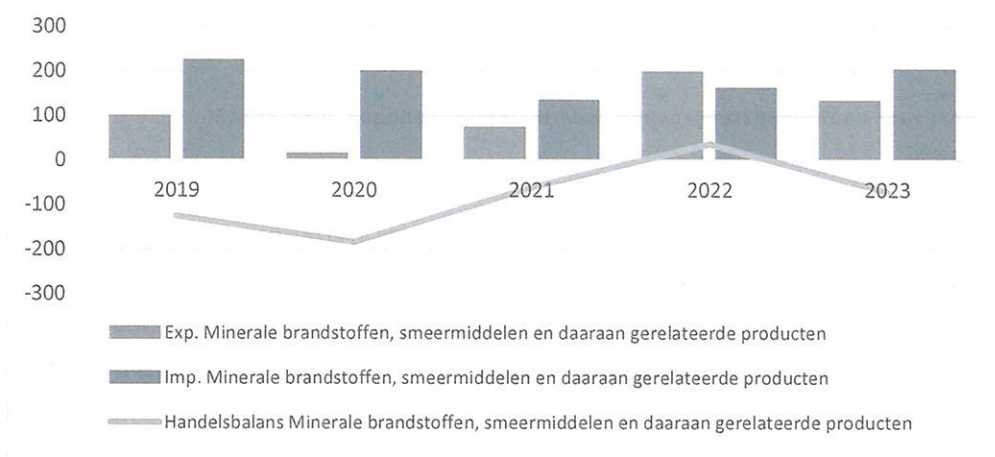
De exportwaarde vertoont een dalend verloop tot aan 2020 toe, terwijl in 2021 een waardegroei (± 9 procent) wordt ingezet die aanhoudt tot 2022 met ± 57 procent. De exportwaarden in 2021 en 2022 zijn respectievelijk circa USD 1513 mln. en USD 2383 mln. In 2023 daalt de exportwaarde wederom tot circa USD 1866 mln. De export is nog steeds eenzijdig, waarbij de mijnbouwsector de bepalende factor is. Echter blijkt de niet-traditionele export een groei door te maken. Het aandeel van de niet-traditionele export in de totale exportwaarde is in 2020 reeds boven het aandeel van de traditionele niet-mijnbouw exporten (zie figuur 2.2.4). De mijnbouw exporten zijn nadrukkelijk aanwezig in de exportbasis van Suriname. Dit bevordert de kwetsbaarheid van het land voor de internationale prijs- en vraagfluctuaties.

Figuur 2.2.5: Exportwaarde en procentueel aandeel in totale export van traditionele en niet-traditionele exporten 2019-2023 en 2023-II en 2024-II

Bron: ABS/bewerking SPS

In 2022 is Suriname een netto exporteur van Minerale brandstoffen, smeermiddelen en daaraan gerelateerde producten, zoals weergegeven wordt in figuur 2.2.6. De import van dieselolie vindt nog altijd plaats maar de hoeveelheid wordt jaarlijks zichtbaar minder.

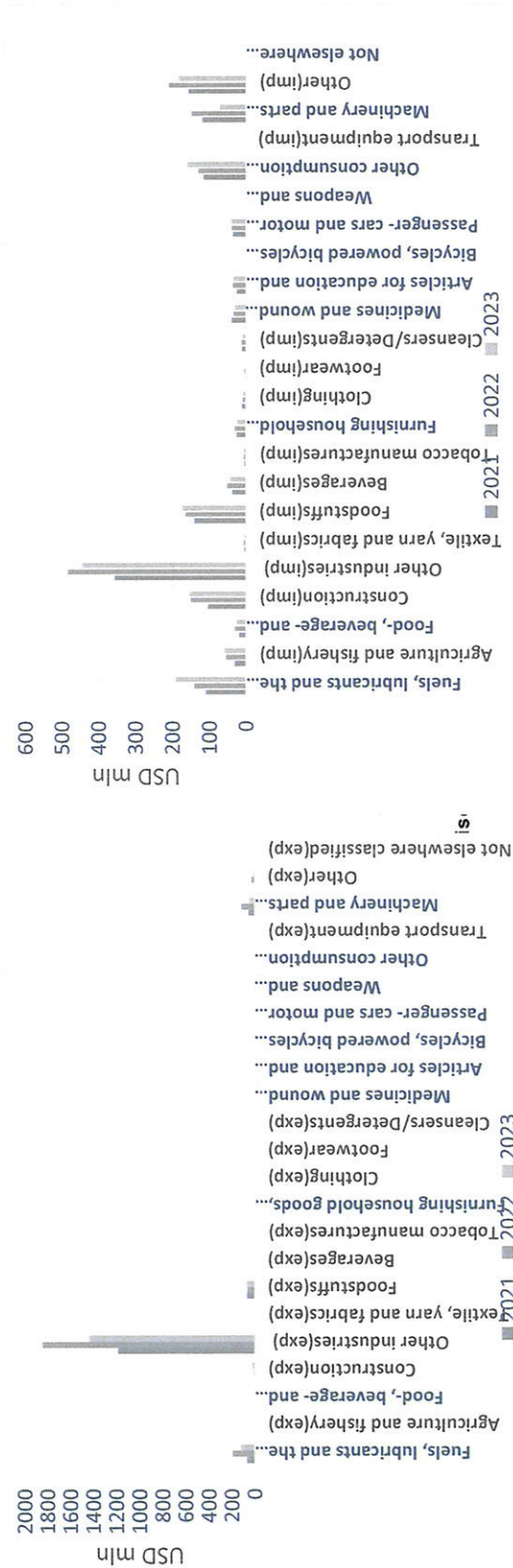

Figuur 2.2.6: Handelsbalans Minerale brandstoffen, smeermiddelen en daaraan gerelateerde producten 2019-2023

Bron: ABS/bewerking SPS

Het streven is om niet een incidentele maar een permanente positieve handelsbalans te verwezenlijken in de minerale brandstoffensector. De eenzijdige structuur van de export wordt wederom benadrukt in figuur 2.2.7. Deze figuur deelt de handelsstatistieken in naar het Classificatie systeem van de Economische Goederen Groep (EGG).

Economische Goederen Groep is een classificatiesysteem ontwikkeld door de United Nations Statistical Division (UNSD). De classificatie is voornamelijk bedoeld om handelsdata te herleiden naar eindgebruik. Het betreft de indeling in de voornaamste goederengroepen in de "Systems of National Accounts" (SNA), kapitaalgoederen, intermediaire goederen en consumptiegoederen. In de figuur is waar te nemen dat behalve de levering van inputs voor de industrie en de levering van brandstof ook voedsel wordt geëxporteerd. Natuurlijk is, gelet op de verhouding tussen de waarden van de levering van mijnbouw inputs en die van voedsel, voedsel te verwaarlozen, maar als deze ontwikkeling wordt gestimuleerd door facilitering door de overheid, zal het zijn nut bewijzen. Ook bij de import vertegenwoordigt de inputvoorziening voor de industriesector de grootste in waarde. Brandstof is de derde grootste en voedsel de vierde grootste importwaarde in de categorie economische goederen groep.

Tabel 2.2.2: Indicatoren van de sectorhandel (waarden in USD mln. indien niet anders vermeld)

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Export goederen en diensten (USD mln.)	2286.7	2446.4	2299.5	2599.5	2533.16
Import goederen en diensten (USD mln.)	-2412.7	-1845	-1876.5	-2341.5	-2203.45
Aandeel goederen in Exp. Goederen en diensten	93.12%	95.81%	95.83%	94.50%	93.15%
Aandeel diensten in Exp. Goederen en diensten	6.88%	4.19%	4.17%	5.50%	6.85%
Aandeel goederen in Imp. Goederen en diensten	66.22%	69.51%	71.33%	72.66%	71.35%
Aandeel diensten in Imp. Goederen en diensten	33.78%	30.49%	28.67%	27.34%	28.65%
Exportgroei	2.3%	7.0%	-6.0%	13.0%	-2.6%
Importgroei	16.6%	-23.5%	1.7%	24.8%	-5.9%
BBP-mp in SRD mln.*	31,732. 34	38,719. 47	61,226. 09	93,687. 39	127,066. 01
BBP-mp in USD mln. (eigen berekening)	4,219.7 3	4,122.6 0	3,329.3 1	3,770.2 7	3,456.64
Wisselkoers USD/SRD verkoopkoers	7.52	9.39	18.39	24.849	36.76
Wisselkoers USD/SRD aankoopkoers	7.40	9.23	18.09	24.568	
Deviezenvoorraad (IR) (USD mln.)	647.40	585.00	992.20	1194.60	1346.10
Geschatte midjaarljkse bevolking	598,000	608,900	616,500	624,900	633,400
Reële bbp-mp groei % (2015 = 100)	1.2	-16.0	-2.4	2.4	2.5
Reële bbp-groei Groot & kleinhandel & markten (handel) (%)	-0.1	-5.4	1.0	2.6	4.5
Handel ¹ /BBP ratio /Trade intensity index (TII)	111.4%	104.1%	125.4%	131.1%	137.0%
Uitvoer ² /BBP ratio	54.2%	59.3%	69.1%	68.9%	73.3%
Invoer ³ /BBP ratio	57.2%	44.8%	56.4%	62.1%	63.7%
Mate van openheid v/d Economie**	55.7%	52.0%	62.7%	65.5%	68.5%
Trade per capita in USD (total trade/populatie) ***	7,859	7,048	6,774	7,907	7,478
Uitvoer per capita in USD	3,824	4,018	3,730	4,160	3,999
Invoer per capita in USD	4,035	3,030	3,044	3,747	3,479
Brandstofimporten ⁴ /Totale goederenimport	10.4%	10.6%	7.1%	6.5%	10.28%
Import consumptiegoederen/Totale goederenimport	34.4%	33.6%	33.6%	31.6%	34.12%
Voedselimport/ Totale goederenimport	10.4%	10.5%	12.0%	11.1%	12.0%
Import invest.- en verw.goederen/Totale goederenimport	60.2%	62.1%	61.2%	63.0%	61.5%
Landbouw inputs/Import invest. - en verw. Goederen	2.8%	3.4%	3.7%	4.6%	5.6%
Landbouw inputs/Landbouwexport ⁵	61.1%	71.6%	86.6%	189.10 %	191.94%
Mijnbouwexporten ⁶ /Totale goederenexport	85.7%	79.3%	76.2%	80.76%	78.97%